

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ФАРМАЦЕВТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
фармацевтичний факультет
кафедра соціальної фармації

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «ДОСЛІДЖЕННЯ АСПЕКТІВ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ
МЕДИЧНОГО ПРЕДСТАВНИКА»

Виконала: здобувачка вищої освіти
групи Фм20(4,6з)-01

спеціальності: 226 Фармація, промислова
фармація освітньої програми Фармація
Анна УВАРОВА

Керівник: асистент кафедри соціальної фармації,
доктор філософії, PhD Альміра НОЗДРІНА

Рецензент: професор закладу вищої освіти
кафедри менеджменту, маркетингу та
забезпечення якості у фармації, д.фарм.н.,
професор Олена ЛІТВІНОВА

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі проведено огляд основних історичних етапів розвитку професійної етики, проведено порівняльний аналіз основних складових етичного кодексу фармацевтів України з основними складовими інших етичних кодексів. Проведено дослідження аспектів етичної поведінки медичного представника

Кваліфікаційна робота викладена на 43 сторінках друкованого тексту і складається зі вступу, огляду літератури, двох розділів з результатами експериментальних досліджень, списку використаних інформаційних джерел. Робота ілюстрована 4 таблицями і 9 рисунками. Бібліографія включає 30 інформаційних джерел, у тому числі 7 іноземних видань.

Ключові слова: етика, професійна етика, фармацевт, медичний представник, фармацевтичний представник.

ANNOTATION

The qualification work provides an overview of the main historical stages of the development of professional ethics, a comparative analysis of the main components of the ethical code of pharmacists of Ukraine with the main components of other ethical codes. A study of the aspects of ethical behaviour of a medical representative

The qualification work is set out on 43 pages of printed text and consists of an introduction, a literature review, two chapters with the results of experimental studies, a list of references. The work is illustrated with 4 tables and 9 figures. The bibliography includes 30 information sources, including 7 foreign publications.

Keywords: ethics, professional ethics, pharmacist, medical representative, pharmaceutical representative.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ)	6
1.1. Поняття професійної етики в давнину	6
1.2 Професійна етика в Середні віки та епоху Ренесансу	9
1.3 Епоха Просвітництва та індустріалізація	11
1.4 20 століття та сучасна професійна етика	13
Резюме до розділу 1	16
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНИХ КОДЕКСІВ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ	17
2.1 Дослідження основних складових етичного кодексу Американської фармацевтичної асоціації та Міжнародної фармацевтичної федерації	18
2.2 Результати порівняльного аналізу основних складових етичного кодексу фармацевтів України з етичними кодексами інших країн	21
Резюме до розділу 2	28
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ АСПЕКТІВ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ МЕДИЧНОГО ПРЕДСТАВНИКА	29
3.1 Основні вимоги до роботи фармацевтичного представника	29
3.2 Результати опитування фармацевтів щодо взаємодії з представниками	35
Висновки до розділу 3	42
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	44

ВСТУП

Професійна фармацевтична етика є важливим елементом, який регулює поведінку фармацевтів і сприяє збереженню високого рівня довіри та поваги до професії. Знання та дотримання етичних норм допомагає фармацевтам ухвалювати правильні рішення, що захищають інтереси пацієнтів, колег і суспільства в цілому. У сучасних умовах, з урахуванням нових викликів та тенденцій, професійна фармацевтична етика залишається невід'ємною частиною професійної діяльності, яка потребує уваги та розвитку. Професійна етика має велике значення для підтримки високого рівня довіри та поваги до професії, оскільки допомагає професіоналам встановлювати та підтримувати довірчі відносини з клієнтами, що є основою успішної діяльності. Вона також спрямована на захист інтересів клієнтів, колег і суспільства, запобігаючи можливим зловживанням і конфліктам. Дотримання етичних норм сприяє підтримці високих професійних стандартів і якості послуг. Високі етичні стандарти формують позитивну репутацію професії, що приваблює нових клієнтів і сприяє розвитку професійної спільноти.

Метою дослідження визначено дослідження аспектів етичної поведінки медичного представника.

Завдання дослідження:

- Опрацювати дані літературних джерел відповідно до мети дослідження за темою кваліфікаційної роботи
- Вивчити основні історичні етапи розвитку професійної етики
- Провести дослідження основних складових етичного кодексу Американської фармацевтичної асоціації та Міжнародної фармацевтичної федерації
- Провести порівняльний аналіз основних складових етичного кодексу фармацевтів України з етичними кодексами інших країн
- Провести дослідження аспектів етичної поведінки медичного представника

- **Об'єкт дослідження:** дані наукових публікацій; етичні кодекси України, Американської фармацевтичної асоціації та Міжнародної фармацевтичної федерації, країн Австралії, Великобританії, Франції.

Предмет дослідження: етичні норми та принципи, вплив етичної поведінки медичних представників на взаємовідносини з фармацевтами

Методи дослідження: Системний та контент-аналіз (Аналіз публікацій, статей, етичних кодексів, регуляторних документів та інших матеріалів, що стосуються етики в медичній практиці), анкетування, графічний метод (візуальне та схематичне представлення результатів дослідження), а також методи описового моделювання і узагальнення (формулювання висновків).

Кваліфікаційна робота викладена на 43 сторінках друкованого тексту і складається зі вступу, огляду літератури, двох розділів з результатами експериментальних досліджень, списку використаних інформаційних джерел. Робота ілюстрована 4 таблицями і 9 рисунками. Бібліографія включає 30 інформаційних джерел, у тому числі 7 іноземних видань.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ (ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ)

Професійна етика являє собою систему моральних принципів та норм, що регулюють поведінку фахівців у їхній професійній діяльності. Вона відіграє ключову роль у забезпеченні довіри між професіоналами та суспільством, а також у підтримці високих стандартів якості та відповідальності.

Витоки професійної етики можна знайти у давнину, коли перші професійні спільноти почали формувати свої моральні принципи та кодекси поведінки. Наприклад, знаменита "Клятва Гіппократа" була написана у Стародавній Греції та заклала основу медичної етики. Згодом, з розвитком різних професій, виникла потреба у формуванні спеціальних етичних і кодексів кожної з них.

Професійна етика має важливе значення для підтримки високого рівня довіри та поваги до професії, оскільки допомагає професіоналам встановити та підтримувати довірчі відносини з клієнтами, що є основою успішної професійної діяльності. Професійна етика спрямована на захист інтересів клієнтів, колег та суспільства загалом, запобігаючи можливим зловживанням та конфліктам, а дотримання етичних норм сприяє підтримці високого рівня професійних стандартів та якості послуг. Високі етичні стандарти сприяють формуванню позитивної репутації професії, що приваблює нових клієнтів та сприяє розвитку професійної спільноти.

1.1. Поняття професійної етики в давнину

Професійна етика, як система норм і цінностей, що регулюють поведінку людей у рамках їхньої професійної діяльності, має глибоке історичне коріння. У стародавніх цивілізаціях вже існували уявлення про те, що професії мають виконуватися з певною відповідальністю та дотриманням моральних стандартів. Ці норми часто були пов'язані з релігійними вченнями, філософськими концепціями та соціальними традиціями. Етичні принципи

давніх цивілізацій заклали основу для сучасної професійної етики. Вони підкреслювали важливість відповідальності, чесності та справедливості у професійній діяльності, що залишилося актуальним і донині. Коріння професійної етики можна знайти у глибокій давнині, де вже існували високі моральні стандарти та вимоги до професіоналізму [24].

У Стародавньому Єгипті та Месопотамії можна знайти приклади ранніх етичних норм, що стосуються різних професій. Наприклад, у Давньому Єгипті існували правила, що регулювали поведінку лікарів, архітекторів та будівельників. Ці правила наголошували на важливості чесності, професіоналізму та турботи про людей, дотриманні зобов'язань і відповідальності перед суспільством. Єгипетські лікарі, наприклад, були відомі своєю високою етикою і практикували принцип "не нашкодь" [9].

У Месопотамії, зокрема, у Кодексі Хаммурапі, також були норми, що стосуються відповідальності фахівців за свої дії, що підкреслювало значущість етики в різних професіях. Кодекс Хаммурапі був важливим документом, що регулював професійну діяльність. Він містив закони для лікарів, будівельників і торговців, встановлюючи суворі покарання за недбалість і обман, це один із найдавніших відомих збірників законів, створений у Вавилоні у віці до н.е. при царі Хаммурапі [9].

У розділі, що стосується професійної етики, особлива увага приділялася відповідальності і чесності. який обрушувався і призводив до загибелі власника, він також ніс сувору відповідальність, аж до страти.

Ці закони наголошували на необхідності професіоналізму та високих моральних стандартів, щоб захистити суспільство та запобігти зловживанням. Кодекс Хаммурапі також включав правила, що стосуються торговців, фермерів та інших професій, встановлюючи справедливі правила взаємодії та регулювання.

Приклади законів Кодексу Хаммурапі:

➤ Закони про будівництво:

Якщо будівельник збудує будинок, і він обрушиться, вбивши власника, будівельник буде страчений.

- Якщо будинок обрушиться і вб'є сина власника, то сина будівельника буде страчено.
- Якщо будинок обрушиться і завдасть шкоди власності, будівельник зобов'язаний компенсувати збитки та заново збудувати будинок власним коштом.

➤ Закони про медичну практику:

- Якщо лікар помилково завдасть смерті пацієнту, його руку буде відрубано.
- Якщо лікар успішно вилікує серйозне захворювання, він отримає щедрю винагороду.

➤ Закони про торгівлю:

- Якщо торговець шахраює на терезах, його зловлять і покарають.
- Боржник зобов'язаний повернути борг у зазначений термін, інакше він може бути проданий у рабство.

Таким чином, кодекс Хамурапі зіграв важливу роль у розвитку захисту прав та регулюванні професійної діяльності, оскільки Кодекс захищав права слабких та бідних, що було значним кроком до соціальної справедливості, а також встановлював високі стандарти для професіоналів, таких як лікарі та будівельники, стимулюючи їх працювати чесно та відповідально. Закони допомагали підтримувати порядок та запобігати конфліктам у суспільстві. Кодекс Хаммурапі залишається важливим історичним документом, що ілюструє ранні спроби регулювати професійні та соціальні відносини, наголошуючи на важливості відповідальності та етики [24].

Давньогрецькі філософи, такі як Платон і Аристотель, зробили значний внесок у розвиток етичних концепцій, які згодом вплинули на розуміння професійної етики. Платон у своїх діалогах порушував питання справедливості та чесноти, стверджуючи, що професіонали мають діяти на користь суспільства. Аристотель, у свою чергу, розглядав етику як практичну

науку, наголошуючи на важливості чеснот у професійній діяльності та соціальному житті, що стало основою для формування етичних норм.

У Римській імперії професійна етика також почала набувати більш формалізованих форм. Римське право включало норми, що стосуються відповідальності професіоналів, таких як юристи та лікарі. Наприклад, лікарі відповідали за свої помилки, і в разі необережності могли бути притягнуті до суду. Це підкреслювало важливість професійної відповідальності та етики у медичній практиці [20].

Багато релігійних традицій також сприяли формуванню етичних норм у професіях. Наприклад, в іудаїзмі, християнстві та ісламі існують приписи щодо справедливості, чесності та турботи про ближнього. Ці принципи часто застосовувалися до професійної діяльності, наголошуючи на важливості моральних цінностей у роботі.

Таким чином, стародавнє коріння професійної етики сягає глибокої історії, коли вже існували уявлення про те, що професії повинні виконуватися з урахуванням моральних норм і відповідальності перед суспільством. Ці ранні приклади професійної етики стали основою для подальшого розвитку етичних стандартів у різних професіях, які продовжують еволюціонувати та адаптуватися до нових викликів у сучасному світі.

1.2 Професійна етика в Середні віки та епоху Ренесансу

У Середньовіччі професійна етика розвивалася у тих релігійних навчань. Християнство, іслам та інші релігії пропонували моральні норми, які впливали поведінку професіоналів. Наприклад, у середньовічній Європі виникли цехові об'єднання, які встановлювали власні правила та стандарти, що регулюють діяльність ремісників і торговців.

З Ренесансом стався новий сплеск інтересу до людської особистості та індивідуальних прав. Цей час став основою для формування нових професійних угруповань, таких як лікарі та юристи, які почали розробляти

власні кодекси етики. У 16 столітті в Європі з'явилися перші медичні кодекси, такі як "Гіппократова клятва", яка досі залишається актуальною [22].

Середні віки (приблизно з V до XV століття) були часом, коли професійна етика почала формуватися під впливом релігійних вчень та соціальних структур на той час. Головні аспекти професійної етики у цей період включали релігійні норми, цехову систему та кодекси.

Релігійні норми: Християнство, а також інші релігії відігравали ключову роль у формуванні моральних норм. Ці норми часто визначали, як мають поводитися професіонали, особливо у таких галузях, як медицина, юриспруденція та торгівля. Наприклад, концепції чесності, справедливості та турботи про ближнього були основними[20].

Цехова система: У містах Європи стали виникати цехи - об'єднання ремісників та торговців, які встановлювали свої правила та норми. Цехи забезпечували захист інтересів своїх членів та регулювали стандарти якості, що сприяло формуванню професійної етики. Вони вводили правила про те, як торгувати, встановлювати ціни і забезпечувати якість продукції.

Кодекси: У деяких професіях, таких як медицина, почали з'являтися перші кодекси поведінки. Наприклад, у XIII столітті в Європі почали використовуватися різні версії Гіппократової клятви, яка вимагала від лікарів дотримання етичних норм, таких як повага до пацієнта та дотримання конфіденційності [23].

Ренесанс (XIV-XVII століття) став періодом значних змін у культурі, науці та суспільстві. Цей час характеризувався відродженням інтересу до античної філософії та гуманізму, що вплинуло на розвиток професійної етики:

У центрі гуманістичної філософії знаходилася ідея про цінність людської особистості та індивідуальних прав. Це спричинило переосмислення ролі фахівців у суспільстві. Професіонали почали розглядати себе як виконавців певних функцій, а й як, які мають моральної відповідальності за свої дії. Ренесанс став часом бурхливого розвитку науки та мистецтва, що сприяло появі нових професійних областей. Лікарі, архітектори, художники та

вчені почали розробляти власні кодекси етики, засновані на нових знаннях та ідеалах. Наприклад, архітектори почали враховувати не лише функціональність будівель, а й їхню естетичну цінність та вплив на суспільство [24].

У цей час почали активно формуватися професійні асоціації, які розробляли та впроваджували етичні стандарти. Наприклад, у 1452 році було засновано першу медичну асоціацію в Італії, яка розробила кодекс поведінки для лікарів. Це стало важливим кроком до формалізації професійної етики.

Ренесанс також став часом критики існуючих норм та практик. Філософи та мислителі, такі як Еразм Роттердамський та Мартін Лютер, порушували питання про моральну відповідальність професіоналів та необхідність реформ у різних галузях, включаючи церкву та державу. Це сприяло формуванню вищих стандартів етики та відповідальності [24].

Середні віки та Ренесанс стали важливими періодами у розвитку професійної етики. У цей час було закладено основи, які згодом призвели до формування більш складних та різноманітних етичних норм. Вплив релігії, соціальні структури та гуманістичні ідеї відіграли ключову роль у формуванні уявлень про професійну відповідальність та моральні зобов'язання, які зберігаються та розвиваються досі.

1.3 Епоха Просвітництва та індустріалізація

Епоха Просвітництва (17-18 століття) принесла нові ідеї про розум, свободу та індивідуалізм. Цей час став основою формування сучасних концепцій правничий та відповідальності. Професійна етика почала розглядатися як важливий аспект соціальної справедливості та суспільного блага.

З індустріалізацією у 19 столітті виникли нові професії та спеціальності, такі як інженери, бухгалтери та соціальні працівники. У цей час почали формуватись професійні асоціації, які розробляли свої кодекси етики.

Наприклад, у 1887 році було засновано Американську асоціацію інженерів, яка встановила стандарти професійної практики.

Епоха Просвітництва (приблизно з кінця XVII століття до кінця XVIII століття) була періодом, коли розум, наука та індивідуальні права стали основними цінностями. Цей період вплинув на розвиток професійної етики та суспільних норм. Основні аспекти включають раціоналізм та критичне мислення, права людини, науковий метод та освіту [22].

Мислювачі, такі як Рене Декарт, Джон Локк та Вольтер, підкреслювали важливість розуму та критичного підходу до знання. Це сприяло формуванню нових стандартів професійної етики, що ґрунтуються на логіці та доказах, а не на традиціях чи авторитеті.

Ідеї про природні права людини, що розвиваються філософами, такими як Жан-Жак Руссо, стали основою для формування уявлень про особисту відповідальність та моральний обов'язок. Професіонали почали розглядати свою роботу як спосіб служіння суспільству та захисту прав людини.

Епоха Просвітництва призвела до розвитку наукового методу, який став основою для багатьох професійних галузей, особливо у науці та медицині. Це сприяло підвищенню стандартів якості та етики, оскільки професіонали мали ґрунтуватися на надійних даних та дослідженнях [9].

Збільшення доступності освіти та поширення знань сприяли формуванню вищих стандартів професійної етики. Професіонали, такі як лікарі та юристи, почали вимагати суворіших освітніх стандартів та підвищення кваліфікації.

Індустріалізація (XIX століття) стала періодом значних економічних та соціальних змін, які також вплинули на професійну етику. Відбувся значний розвиток соціальних змін, зросла кількість нових професій, відстоювались трудові права, розвивалась корпоративна етика [24].

Індустріалізація привела до створення нових професій та спеціальностей, таких як інженери, менеджери та робітники. Поява нових професій вимагала розробки нових етичних стандартів, щоб регулювати

відносини між роботодавцями та працівниками, а також питання безпеки та якості.

Зі зростанням індустріалізації виникли проблеми, пов'язані з умовами праці, експлуатацією та правами робітників. Це призвело до формування робочих рухів та профспілок, які почали захищати інтереси працівників та боротися за покращення умов праці. Ці рухи сприяли розвитку етичних норм, що стосуються справедливої оплати, безпеки та поваги до прав працівників.

З виникненням великих корпорацій та компаній виникла потреба у корпоративній етиці. Бізнесмени та підприємці почали усвідомлювати важливість соціальної відповідальності та етичного ведення бізнесу. Це включало питання, пов'язані з чесністю, прозорістю та відповідальністю перед суспільством [8].

Індустріалізація призвела до значних соціальних змін, включаючи урбанізацію та зміну структури сім'ї. Ці зміни вплинули на професійну етику, оскільки нові соціальні реалії вимагали переосмислення і цінностей. Професіонали почали розглядати свою роль у контексті ширших соціальних змін та їхнього впливу на суспільство [8].

Епоха Просвітництва та індустріалізація стали ключовими періодами у розвитку професійної етики. Ідеї розуму, індивідуальних прав та наукового підходу, а також зміни в економіці та суспільстві призвели до формування нових стандартів та норм поведінки для професіоналів. Ці зміни продовжують впливати на сучасну професійну етику, наголошуючи на важливості відповідальності, чесності та соціальної справедливості в різних галузях.

1.4 20 століття та сучасна професійна етика

У 20 столітті професійна етика стала різноманітнішою та комплексною. Було розроблено спеціалізовані кодекси для різних професій, таких як медицина, юриспруденція, журналістика та бізнес. Ці кодекси підкреслювали важливість чесності, відповідальності та поваги до клієнтів та суспільства.

З розвитком технологій та глобалізацією наприкінці 20 століття виникли нові виклики для професійної етики [23]. Проблеми, такі як корупція, конфіденційність та соціальна відповідальність, стали актуальними для багатьох професій. У відповідь на ці виклики з'явилися нові ініціативи та організації, спрямовані на розвиток етичних стандартів у глобальному масштабі. 20 століття стало часом значних змін у професійній етиці, обумовлених низкою соціальних, економічних та технологічних факторів. Продовжували свій розвиток основні аспекти періоду індустріалізації [8].

Розвиток нових професій: У 20 столітті виникли нові професії у таких галузях, як інформаційні технології, маркетинг, менеджмент та медицина. Ці професії вимагали розробки нових етичних стандартів, оскільки вони стикалися з унікальними викликами та дилемами [9].

Етика в бізнесі: Зі зростанням корпоративного сектору та глобалізацією бізнесу виникла потреба в етичних засадах, що стосуються ведення бізнесу. Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) стала важливим аспектом і багато компаній почали розробляти кодекси етики для своїх співробітників.

Права людини та професійна етика: У 20 столітті спостерігалось зростання руху за права людини, що вплинуло на професійну етику. Професіонали в різних галузях почали враховувати права людини у своїй практиці, включаючи питання рівності, недискримінації та соціальної справедливості [8].

Наукові дослідження та етика: У галузі науки та медицини виникли нові етичні питання, пов'язані з експериментами на людях, генетичними дослідженнями та новими технологіями. Це призвело до розробки етичних комітетів та стандартів, що регулюють проведення досліджень та захист прав учасників.

Сучасна професійна етика стикається з низкою нових викликів, які вимагають переосмислення традиційних і принципів:

Технологічні зміни: Швидкі зміни у технологіях, такі як штучний інтелект, великі дані та автоматизація, ставлять нові етичні питання.

Професіонали повинні враховувати вплив технологій на суспільство, конфіденційність даних та безпеку.

Глобалізація: Глобалізація привела до взаємодії між культурами та системами цінностей. Це створює виклики для професіоналів, яким необхідно враховувати різноманітність культурних норм та етичних стандартів у своїй практиці.

Екологічні проблеми: Стійкий розвиток та екологічна відповідальність стають важливими аспектами професійної етики. Професіонали повинні враховувати вплив своїх дій на навколишнє середовище та прагнути екологічно чистих практик.

Етика в соціальних мережах: Зі зростанням соціальних мереж та онлайн-комунікацій виникли нові етичні дилеми, пов'язані з конфіденційністю, репутацією та маніпуляцією інформацією. Професіонали повинні бути уважними до того, як їхні дії в інтернеті можуть вплинути на їхню професійну репутацію та довіру з боку суспільства.

Майбутнє професійної етики визначатиметься здатністю професіоналів адаптуватися до змін та нових викликів. Важливо, щоб професіонали продовжували розвивати свої етичні стандарти та практики. Професіонали повинні прагнути постійного навчання та підвищення кваліфікації, щоб залишатися в курсі нових етичних стандартів та практик у своїх галузях. Має набувати розвитку діалог та співробітництво, оскільки обговорення етичних питань та співробітництво між професіоналами, організаціями та суспільством допоможуть виробити більш ефективні та актуальні етичні норми. Етичні принципи мають бути інтегровані у повсякденну практику професіоналів, щоб забезпечити відповідальний підхід до своєї роботи та пошану до прав та інтересів інших.

20 століття та сучасність стали важливими періодами у розвитку професійної етики. Виклики, з якими стикаються сьогодні професіонали, вимагають переосмислення традиційних норм і принципів, а також активної

участі у формуванні етичних стандартів, які сприяють соціальній справедливості, сталому розвитку та повазі прав людини.

Резюме до розділу 1

Історичний розвиток професійної етики пройшов через безліч етапів, починаючи з давніх цивілізацій та закінчуючи сучасними викликами. Професійна етика, як система норм і цінностей, що регулюють поведінку фахівців у різних галузях, має глибоке історичне коріння і зазнавала значних трансформацій на протязі століть. Починаючи з древніх цивілізацій, таких як Єгипет та Месопотамія, до сьогодення, етичні принципи залишаються ключовими орієнтирами для професіоналів. Етика в професійній діяльності постійно розвивається, враховуючи соціальні, економічні та технологічні зміни, що визначає сучасні стандарти професіоналізму, чесності та відповідальності перед суспільством.

РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПІДХОДІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕТИЧНИХ КОДЕКСІВ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Професійна фармацевтична етика є сукупністю моральних принципів і норм поведінки, що регулюють діяльність фармацевтів та інших працівників фармацевтичної сфери [17]. Ці норми спрямовані на забезпечення якості та безпеки медичної допомоги, захист прав та інтересів пацієнтів, а також підтримку високого рівня професійної компетентності та довіри до фармацевтичної професії.

Професійна фармацевтична етика базується на кількох ключових принципах [23, 27, 30]:

- **Пацієнтоорієнтованість:** Пріоритетним є добробут та здоров'я пацієнтів. Фармацевти повинні діяти на користь пацієнтів, надаючи їм якісні та безпечні лікарські засоби.
- **Чесність та правдивість:** Фармацевти повинні бути чесними та правдивими у своїй діяльності, уникати обману та маніпуляцій при консультуванні пацієнтів та наданні інформації про ліки.
- **Конфіденційність:** Захист особистої та медичної інформації пацієнтів є важливим аспектом фармацевтичної етики.
- **Компетентність:** Фармацевти зобов'язані підтримувати та покращувати свої знання та навички, щоб надавати якісні послуги та гарантувати безпеку лікарських засобів.
- **Відповідальність:** Фармацевти повинні нести відповідальність за свої дії та рішення, а також бути готовими до вирішення проблем, що виникають.
- **Справедливість і рівність:** Фармацевти повинні прагнути до справедливого та рівноправного ставлення до всіх пацієнтів, незалежно від їх соціального статусу, статі, віку, раси чи релігії.

Професійна фармацевтична етика має важливе значення для підтримки високого рівня довіри та поваги до професії, оскільки етика допомагає фармацевтам встановити та підтримувати довірчі відносини з пацієнтами, що є основою успішної професійної діяльності. Також професійна етика спрямована на захист інтересів пацієнтів, запобігаючи можливим зловживанням та конфліктам. Дотримання етичних норм сприяє підтримці високого рівня професійних стандартів та якості послуг, а високі етичні стандарти сприяють формуванню позитивної репутації професії, що приваблює нових пацієнтів та сприяє розвитку фармацевтичної спільноти.

Різні країни та професійні організації розробляють свої власні кодекси етики для фармацевтів, які допомагають регулювати поведінку та встановлювати стандарти, зокрема [29]:

- Кодекс етики Американської фармацевтичної асоціації (AphA): Включає принципи поваги до пацієнтів, конфіденційності та професійної компетентності.
- Кодекс етики Міжнародної фармацевтичної федерації (FIP): Визначає загальні етичні норми для фармацевтів, включаючи вимоги чесності, справедливості та захисту прав пацієнтів.
- Національні кодекси етики фармацевтів: У різних країнах розроблено власні кодекси етики, які враховують національні особливості та традиції фармацевтичної практики.

2.1 Дослідження основних складових етичного кодексу Американської фармацевтичної асоціації та Міжнародної фармацевтичної федерації

Кодекс етики AphA був прийнятий у 1852 році і є одним із найстаріших етичних кодексів у світі фармацевтики [7]. AphA була заснована у 1852 році і стала першою фармацевтичною асоціацією у США. Кодекс етики AphA спрямований на забезпечення високих стандартів професійної поведінки фармацевтів та підтримання доброчесності на фармацевтичному ринку. Він

застосовується до всіх аспектів фармацевтичної практики, включаючи рекламу фармацевтичних продуктів, взаємодію з аптеками та спеціалістами охорони здоров'я, а також розкриття інформації про лікарські засоби.

До основних принципів відносяться наступні:

- ✓ Чесність та прозорість: Фармацевти повинні діяти чесно та відкрито, розкриваючи всю необхідну інформацію про лікарські засоби та їх використання.
- ✓ Професійна компетентність: Фармацевти повинні постійно вдосконалювати свої знання та навички, щоб залишатися компетентними та ефективними у своїй професійній діяльності.
- ✓ Турбота про пацієнтів: Фармацевти повинні пріоритетно враховувати інтереси та добробут пацієнтів, надаючи їм якісні та безпечні лікарські засоби.
- ✓ Соціальна відповідальність: Фармацевти повинні враховувати соціальні аспекти своєї діяльності, включаючи доступність лікарських засобів та захист довкілля.
- ✓ Етична поведінка: Фармацевти повинні діяти відповідно до високих етичних стандартів, включаючи чесність, справедливість та повагу до пацієнтів.

АphA регулярно проводить заходи, семінари та конференції, спрямовані на підвищення кваліфікації та обмін досвідом серед фармацевтів [7]. Також АphA випускає керівництва та рекомендації щодо належної фармацевтичної практики та освіти.

Можна виділити наступні основні цілі Кодексу етики АphA, з якими в подальшому будуть співпадати цілі інших кодексів

- ✓ Підвищення кваліфікації: Забезпечення постійного розвитку професійних навичок та знань фармацевтів.
- ✓ Забезпечення якості освіти: Поліпшення стандартів фармацевтичної освіти та підготовки кваліфікованих спеціалістів.

- ✓ Підтримка професійної компетентності: Регулярна оцінка та покращення професійних навичок.
- ✓ Соціальна відповідальність: Врахування соціальних аспектів діяльності фармацевтів та їх внесок у громадську охорону здоров'я.
- ✓ Етична поведінка: Дії відповідно до високих етичних стандартів та поваги до пацієнтів.

Кодекс етики ArphA відіграє важливу роль у формуванні та підтримці високих стандартів професійної діяльності фармацевтів у США та за її межами. Він сприяє підвищенню довіри до фармацевтичної професії та покращенню якості медичної допомоги.

Перша версія етичного кодексу Міжнародної федерації фармацевтів (FIP) була прийнята у 1976 році. З тих пір він зазнав кількох оновлень, останнє з яких відбулося у 2021 році [2]. Кодекс спрямований на встановлення високих професійних та етичних стандартів для фармацевтів у всьому світі, оскільки FIP є міжнародною організацією, що об'єднує фармацевтичні асоціації та професіоналів, і прагне підвищення якості фармацевтичної освіти та професійної компетентності.

Кодекс етики FIP включає такі основні принципи [2]:

1. Підвищення кваліфікації: Фармацевти повинні постійно покращувати свої знання та навички, щоб залишатися компетентними та ефективними у своїй професійній діяльності.
2. Забезпечення якості фармацевтичної освіти: Освіта в галузі фармації має бути високоякісною та відповідати міжнародним стандартам.
3. Підтримка професійної компетентності: Фармацевти повинні регулярно оцінювати та покращувати свої професійні навички.
4. Соціальна відповідальність: Фармацевти повинні враховувати соціальні аспекти своєї діяльності, включаючи доступність лікарських засобів та захист довкілля.

5. Етична поведінка: Фармацевти повинні діяти відповідно до високих етичних стандартів, включаючи чесність, справедливість та повагу до пацієнтів.

Кодекс етики FIP застосовується до всіх аспектів фармацевтичної практики, включаючи громадську та лікарняну практику, забезпечення безпеки та якості лікарських засобів, а також соціальну діяльність фармацевтів. FIP регулярно проводить заходи, семінари та конференції, спрямовані на підвищення кваліфікації та обмін досвідом серед фармацевтів. Також FIP випускає керівництва та рекомендації щодо належної фармацевтичної практики та освіти.

Основні цілі Кодексу етики FIP ідентичні цілям кодексу етики APhA.

Кодекс етики FIP відіграє важливу роль у формуванні та підтримці високих стандартів професійної діяльності фармацевтів у всьому світі. Він сприяє підвищенню довіри до фармацевтичної професії та покращенню якості медичної допомоги.

2.2 Результати порівняльного аналізу основних складових етичного кодексу фармацевтів України з етичними кодексами інших країн

Етичний кодекс фармацевтів України було ухвалено на VII З'їзді фармацевтів України у 2010 році. Кодекс спрямовано на встановлення високих етичних стандартів професійної поведінки фармацевтів та його відповідальності [15]. Він є "зразковим" керівництвом для фармацевтів у їхніх взаєминах із суспільством.

Етичний кодекс фармацевтів України включає такі основні засади:

1. Турбота про пацієнтів: Фармацевти повинні пріоритетно враховувати інтереси та добробут пацієнтів, надаючи їм якісні та безпечні лікарські засоби.
2. Професійна компетентність: Фармацевти повинні постійно вдосконалювати свої знання та навички, щоб залишатися компетентними та ефективними у своїй професійній діяльності.

3. Чесність та прозорість: Фармацевти повинні діяти чесно та відкрито, розкриваючи всю необхідну інформацію про лікарські засоби та їх використання.

4. Соціальна відповідальність: Фармацевти повинні враховувати соціальні аспекти своєї діяльності, включаючи доступність лікарських засобів та захист довкілля.

5. Етична поведінка: Фармацевти повинні діяти відповідно до високих етичних стандартів, включаючи чесність, справедливість та повагу до пацієнтів.

Етичний кодекс фармацевтів України застосовується до всіх аспектів фармацевтичної практики, включаючи громадську та лікарняну практику, забезпечення безпеки та якості лікарських засобів, а також соціальну діяльність фармацевтів [15]. Етичний кодекс фармацевтів України регулярно оновлюється та адаптується до змін у медичній та фармацевтичній сферах. Він також включає рекомендації щодо підвищення кваліфікації та обміну досвідом серед фармацевтів.

Етичний кодекс фармацевтів України відіграє важливу роль у формуванні та підтримці високих стандартів професійної діяльності фармацевтів в Україні [18]. Він сприяє підвищенню довіри до фармацевтичної професії та покращенню якості медичної допомоги.

Основні цілі Етичного кодексу фармацевтів України, Кодексу етики Міжнародної фармацевтичної федерації (FIP) та Кодексу етики Асоціації фармацевтів (AphA) дійсно мають багато спільного. Всі ці кодекси спрямовані на: захист гідності та прав людини на охорону здоров'я, визначення етичних норм професійної поведінки, підвищення статусу та іміджу фармацевтичної професії, формування довіри до фармацевтичних працівників.

Ці цілі базуються на загальнолюдських цінностях та моральних зобов'язаннях, що є основою для професійної етики фармацевтів у всьому світі.

Таблиця 2.1

Результати порівняльного аналізу основних складових етичних кодексів

Принцип/ Положення	Етичний кодекс фармацевтів України	Кодекс етики AphA	Кодекс етики FIP
Рік прийняття	2010 р.	1852 р.	1976 р.
Ціль кодексу	Регулювання професійної діяльності фармацевтів в Україні	Забезпечення високого рівня професійної практики	Встановлення глобальних стандартів професійної поведінки
Основні принципи	Захист здоров'я та життя, дотримання законності, професіоналізм, чесність, партнерство, незалежність, гуманність, конфіденційність, індивідуальний підхід	Чесність та прозорість, професійна компетентність, турбота про пацієнтів, соціальна відповідальність, етична поведінка	Підвищення кваліфікації, забезпечення якості освіти, підтримання професійної компетентності, соціальна відповідальність, етична поведінка
Область застосування	Усі аспекти фармацевтичної практики, включаючи громадську та лікарняну практику	Реклама фармацевтичних продуктів, взаємодія з аптеками, розкриття інформації	Усі аспекти фармацевтичної практики, включаючи громадську та лікарняну практику
Цілі та завдання	Декларація принципів професії, заснована на моральних зобов'язаннях та цінностях	Декларація принципів професії, заснована на моральних зобов'язаннях та цінностях	Декларація принципів професії, заснована на моральних зобов'язаннях та цінностях
Регулювання	Взаємини із суспільством, вирішення конфліктів через спеціальні органи	Взаємини із суспільством, вирішення конфліктів через спеціальні органи	Взаємини із суспільством, вирішення конфліктів через спеціальні органи
Структура	Містить основні принципи, права та обов'язки фармацевтів	Поділений на основні принципи та конкретні рекомендації	Складається із принципів та стандартів поведінки

Нами було проведено порівняльний аналіз основних складових етичних кодексів фармацевтів України, Міжнародної фармацевтичної федерації FIP та Асоціації фармацевтів AphA. (табл.2.1). За результатами виявлено, що всі три кодекси етики спрямовані на забезпечення найвищих стандартів професійної діяльності фармацевтів. Незважаючи на відмінності у структурі та акцентах, основні принципи, такі як турбота про пацієнтів, професійну відповідальність та необхідність постійного навчання, є спільними для всіх трьох документів. Це підкреслює важливість етичних норм у фармацевтичній практиці та прагнення покращити якість обслуговування пацієнтів та суспільства в цілому.

В багатьох країнах етичні кодекси фармацевтів були прийняті після 2000 року, однак їх основи існували раніше, в рамках професійних стандартів [1, 3, 4, 6]. Перехід від професійних стандартів до етичних кодексів у багатьох професіях, включаючи фармацевтику, відбувається з кількох причин, можна виділити наступні переваги етичних кодексів:

- У сучасному світі важливість етичних аспектів професійної діяльності зростає. Етичні кодекси не лише визначають стандарти професійної поведінки, але й підкреслюють важливість моральних принципів, таких як чесність, відповідальність і повага до пацієнтів.
- Етичні кодекси допомагають професіоналам усвідомлювати свою відповідальність перед суспільством. Вони сприяють формуванню довіри між професіоналами та пацієнтами, а також між професіоналами та суспільством загалом.
- У глобалізованому світі етичні кодекси забезпечують єдині принципи, які можуть бути застосовані в різних країнах і культурних контекстах. Це допомагає підтримувати високі стандарти професійної практики в міжнародному масштабі.

- Сучасні проблеми, такі як технологічний прогрес, етичні дилеми в медичній практиці та зміни в законодавстві, вимагають гнучкості та адаптації. Етичні кодекси можуть швидше оновлюватися, щоб відповідати новим викликам, ніж традиційні професійні стандарти.
- Етичні кодекси сприяють розвитку професійної культури, що базується на етичних принципах. Це може призвести до підвищення якості обслуговування пацієнтів і покращення результатів лікування.

Також слід відмитити оновлення, що періодично відбуваються в деяких країнах. Наприклад, етичний кодекс фармацевтів Франції, ухвалений 1945 року, відтоді зазнав кількох оновлень, які відображали зміни у практиці фармацевтів та законодавстві, а також розвиток нових етичних норм у професії [3]. Основні зміни відбувалися у наступні роки: 1965 рік - перше значне оновлення кодексу, 1984 рік, 1997 рік - кодекс було переглянуто з урахуванням змін у законодавстві та професійних стандартах, 2009 рік - оновлення, яке включало нові етичні норми та стандарти, 2012 рік - ще одне оновлення, спрямоване на уточнення та покращення деяких положень.

Рис.2.1 Деякі країни, в яких існують етичні кодекси фармацевтів

Етичні кодекси фармацевтів існують у багатьох країнах світу і допомагають фармацевтам у різних країнах підтримувати високі стандарти професійної поведінки та забезпечувати якість медичної допомоги.

Нами було проведено порівняльний аналіз основних складових етичних кодексів фармацевтів України, Великобританії, Канади, Австралії та Франції, результати представлено в табл.2.2.

Таблиця 2.2

Результати порівняльного аналізу основних складових етичних кодексів фармацевтів України, Великобританії, Канади, Австралії та Франції

Критерії/країна	Україна	Великобританія	Канада	Австралія	Франція
Дата прийняття	2010 р.	2007 р.	1994 р.	2010 рік	1945 р.
Основні принципи	Повага до пацієнта, професіоналізм, чесність	Суворе дотримання конфіденційності	Захист особистої інформації пацієнтів	Турбота про пацієнтів, професіоналізм, чесність	Повага до пацієнта, турбота про здоров'я, компетентність
Конфіденційність	Зобов'язання щодо захисту персональних даних	Навчання та підвищення кваліфікації	Безперервний професійний розвиток	Захист конфіденційності	Захист конфіденційності
Професійний розвиток	Обов'язок до постійного навчання	Чесність у відносинах з пацієнтами та медиками	Чесні та відкриті відносини	Обов'язковий професійний розвиток	Підтримка та розвиток професійних навичок
Етика взаємодії	Чесна взаємодія з пацієнтами та колегами	Дисциплінарні заходи та санкції	Дисциплінарні заходи	Чесні стосунки з пацієнтами та колегами	Співпраця з іншими фахівцями

В результаті проведеного аналізу виявлено наступне. Усі кодекси наголошують на важливості поваги до прав та гідності пацієнтів. Усі кодекси акцентують увагу на необхідності професіоналізму та чесності у роботі фармацевтів, вимагають дотримання конфіденційності особистої інформації пацієнтів. А також мають на увазі зобов'язання до постійного навчання та підвищення кваліфікації.

Кодекси були прийняті у різний час та оновлювалися з різною частотою. Різні країни мають свої професійні організації, які відповідають за розробку та контроль за дотриманням етичних норм. У деяких країнах, таких як Франція, акцент робиться на співпрацю з іншими медичними фахівцями, в той час як в інших країнах акцент може бути зроблено на індивідуальну відповідальність фармацевта.

Резюме до розділу 2

Професійна фармацевтична етика є фундаментальною складовою якості медичних послуг, довіри до фармацевтів та їх професійної компетентності.

Професійна фармацевтична етика ґрунтується на таких ключових принципах, як пацієнтоорієнтованість, чесність, конфіденційність, компетентність, відповідальність та справедливість.

Результати проведеного аналізу показали, що основні цілі етичних кодексів України, FIP та APhA співпадають: захист прав пацієнтів, підвищення стандартів професійної діяльності та забезпечення довіри до фармацевтів. Незважаючи на деякі структурні відмінності, всі три кодекси підкреслюють важливість етичних принципів у фармацевтичній практиці, що вказує на глобальну значимість цих норм та необхідність постійного розвитку етичних стандартів у відповідь на нові виклики сучасного світу.

Порівняльний аналіз етичних кодексів фармацевтів України, Великобританії, Канади, Австралії та Франції показує, що, незважаючи на культурні та історичні відмінності, існують спільні етичні принципи, що регулюють поведінку фармацевтів у всьому світі.

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ АСПЕКТІВ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ МЕДИЧНОГО ПРЕДСТАВНИКА

Фармацевтична етика є важливою складовою професійної діяльності фармацевтів, оскільки вона допомагає забезпечити довіру пацієнтів до фармацевтичної професії та покращити якість медичного обслуговування.

3.1 Основні вимоги до роботи фармацевтичного представника

Дотримання принципів фармацевтичної етики має важливе значення, оскільки перш за все, фармацевтична етика спрямована на захист прав та інтересів пацієнтів. Поінформована згода та повага до пацієнта допомагають забезпечити, щоб пацієнти були поінформовані про свої права та могли приймати обґрунтовані рішення щодо свого лікування. Захист особистої інформації пацієнтів є важливим етичним зобов'язанням фармацевтів.

Етика сприяє формуванню довіри між пацієнтами та фармацевтами. Коли фармацевти діють чесно та етично, пацієнти більш схильні довіряти їх рекомендаціям, формується комплаєнс пацієнта та фармацевта [11]. Дотримання етичних норм сприяє підвищенню якості фармацевтичного обслуговування. Етичні принципи допомагають фармацевтам приймати обґрунтовані рішення, що, в свою чергу, покращує результати лікування та безпеку пацієнтів. Етика встановлює стандарти поведінки для фармацевтів, що сприяє професіоналізму та відповідальності [13]. Це допомагає фармацевтам приймати правильні рішення у складних ситуаціях та уникати конфліктів інтересів. Фармацевтична етика включає принципи справедливості та рівності, які гарантують, що всі пацієнти мають рівний доступ до лікарських засобів та фармацевтичних послуг, незалежно від їхнього соціального статусу чи інших факторів. Фармацевти часто стикаються з етичними дилемами, такими як взаємодія з медичними представниками, вибір між комерційними інтересами та благополуччям пацієнтів. Принципи фармацевтичної етики допомагають їм приймати обґрунтовані рішення у таких ситуаціях. Також етична поведінка може бути захистом у разі суперечок чи скарг.

Фармацевтична етика спрямована на покращення громадського здоров'я. Етичні принципи сприяють розробці та впровадженню безпечних та ефективних ліків, а також забезпеченню їхньої доступності для населення. Фармацевти відіграють важливу роль в освіті пацієнтів про ліки та їх використання. Дотримання етичних норм допомагає забезпечити, щоб ця інформація була точною, повною та зрозумілою, що сприяє більш ефективному лікуванню.

Таким чином, дотримання принципів фармацевтичної етики є основоположним для забезпечення якісного, безпечного та справедливого фармацевтичного обслуговування, що зрештою сприяє покращенню здоров'я населення.

Виконання посадових обов'язків фармацевтичного представника вимагає поєднання навичок спілкування, продажу, маркетингу та глибоких знань про фармацевтичні продукти.

В свою чергу, робота фармацевтичного представника в аптеці включає безліч завдань і обов'язків, спрямованих на просування лікарських засобів і встановлення ефективних відносин з фармацевтами та іншими фахівцями. При цьому етика повинна бути важливою складовою роботи фармацевтичного представника, якак допомагає забезпечити високу якість обслуговування, захист прав пацієнтів і підвищення довіри до фармацевтичної індустрії.

Таблиця 3.1

Основні вимоги до роботи фармацевтичного представника

Назва складової	Зміст складової
1	2
Спілкування та встановлення контактів	Фармацевтичний представник повинен встановлювати та підтримувати професійні відносини з фармацевтами, аптечними менеджерами та іншими працівниками аптек. Це включає регулярні візити та спілкування з метою обговорення продуктів та послуг. Важливо виявляти потреби та переваги фармацевтів та клієнтів, щоб запропонувати найбільш відповідні рішення

Продовження таблиці 3.1

1	2
Представлення продукції	Для вдалої презентації препаратів представник повинен вміти чітко та переконливо подавати інформацію про лікарські засоби, їх показання, протипоказання, побічні ефекти та переваги. Фармацевтичний представник може проводити навчальні семінари та презентації для фармацевтів, щоб вони могли краще розуміти продукти та їх застосування.
Маркетинг та просування	Робота включає просування певних брендів та продуктів, надання зразків та рекламних матеріалів, а також участь у рекламних акціях. Представник повинен стежити за конкурентами, аналізувати ринкові тенденції та збирати інформацію про споживчі переваги.
Збір та аналіз даних	Фармацевтичні представники часто зобов'язані вести звіти про свої візити, збирати дані про продаж та аналізувати ефективність своїх дій. Збір відгуків від фармацевтів про продукти та послуги, а також передачу цієї інформації компанії для подальшого покращення.
Підтримка та консультації	Представник може надавати фармацевтам консультації з питань призначення препаратів, взаємодії з іншими лікарськими засобами та особливостями їх застосування. Підтримка клієнтів заключається у наданні відповідей на запитання фармацевтів та клієнтів, допомога у вирішенні виникаючих проблем та надання необхідної інформації.
Участь у заходах, наприклад конференціях та виставках або освітніх заходах.	Фармацевтичні представники можуть брати участь у професійних заходах, виставках та конференціях, щоб представити свої продукти та встановити нові контакти. Участь в освітніх семінарах та тренінгах для підвищення кваліфікації та обміну досвідом
Етика та дотримання норм	Фармацевтичні представники повинні дотримуватись етичних норм та законодавчих вимог, що стосуються маркетингу та просування лікарських засобів. Важливо діяти чесно та відкрито, не вводячи в оману фармацевтів та клієнтів щодо властивостей та застосування препаратів.

Фармацевтичному представнику важливо мати хороші взаємовідносини з фармацевтом в аптеці з кількох причин.

По-перше, фармацевти є ключовими особами, які безпосередньо взаємодіють з пацієнтами і можуть рекомендувати лікарські засоби. Якщо фармацевт довіряє представнику і його продуктам, він з більшою ймовірністю буде рекомендувати ці препарати пацієнтам, що позитивно вплине на продажі.

По-друге, хороші взаємовідносини сприяють кращому розумінню потреб і запитів фармацевтів. Фармацевтичний представник може отримати цінний зворотний зв'язок про те, які препарати користуються попитом, які проблеми виникають у процесі продажу, а також які додаткові матеріали чи інформація можуть бути корисними для фармацевтів.

Крім того, налагоджені стосунки можуть допомогти у вирішенні будь-яких конфліктів або непорозумінь, які можуть виникнути в процесі співпраці. Коли фармацевт відчуває підтримку і відкритість з боку представника, це створює позитивну атмосферу для спільної роботи.

Також варто зазначити, що хороші взаємовідносини можуть призвести до більшої лояльності фармацевта до певної компанії та її продуктів. Це може включати не лише рекомендації, але й участь у навчальних заходах, семінарах та інших активностях, що організовуються компанією.

Отже, встановлення і підтримка добрих взаємовідносин між фармацевтичним представником і фармацевтом є важливим аспектом успішної професійної діяльності, що приносить користь обом сторонам і, врешті-решт, пацієнтам.

Відношення фармацевтів до візитів фармацевтичного представника в аптеку може змінюватись в залежності від ряду факторів, включаючи особисті переваги, досвід, професійні стандарти та загальну культуру в аптеці. При налагоджених стосунках, етичній поведінці представника фармацевти будуть відкриті до діалогу і будуть готові вислухати інформацію про нові препарати, клінічні дослідження та інші важливі аспекти, які можуть допомогти їм у

роботі. Фармацевти можуть надавати конструктивний зворотний зв'язок представникам, що може допомогти виробникам покращити свої продукти та послуги, однак надану інформацію потрібно оцінювати критично та з погляду наукових даних.

В протилежному випадку неналагоджених стосунків деякі фармацевти можуть бути налаштовані скептично, особливо якщо вони мають негативний досвід спілкування з представниками або якщо вони вважають, що інформація може бути упередженою. В умовах завантаження аптек фармацевти можуть сприймати візити представників як відволікаючі фактори, особливо якщо вони не можуть виділити час для обговорення. Також фармацевти можуть бути зосереджені на інших аспектах своєї роботи, таких як обслуговування клієнтів або управління запасами, та можуть не бачити цінності у візитах фарм представників. Деякі фармацевти можуть очікувати більш глибокого та актуального аналізу продуктів, ніж просто рекламні матеріали, і можуть бути розчаровані, якщо візит не відповідає їхнім очікуванням.

Тим не менш, багато фармацевтів цінують професіоналізм та знання представника, особливо якщо той може запропонувати корисну інформацію та відповісти на запитання. І хоча існують різні думки та підходи до візитів фарм представників. Важливо, щоб обидві сторони прагнули конструктивного діалогу та розуміння, що може призвести до більш ефективної співпраці та покращення обслуговування пацієнтів. Зрештою, встановлення на відкритість та професіоналізм з обох сторін може допомогти створити більш продуктивні відносини.

Таблиця 3.2

Позитивні та негативні сторони взаємодії фармацевта та
фармацевтичного представника

Позитивні сторони	Негативні сторони
Оновлення знань: Фармацевти отримують актуальну інформацію про нові препарати та дослідження.	Упередженість інформації: Інформація може бути спотворена або представлена у вигідному світлі для компанії.
Підтримка в навчанні: Фармацевтичні представники можуть проводити навчальні семінари та презентації.	Нестача часу: Візити можуть відволікати фармацевтів від основної роботи та обслуговування клієнтів.
Доступ до ресурсів: Представники можуть надати матеріали, зразки та інформацію про нові продукти.	Скептицизм: Деякі фармацевти можуть бути недовіркою налаштовані і не сприймати інформацію всерйоз.
Поліпшення обслуговування пацієнтів: Знання про нові препарати можуть допомогти фармацевтам краще консультувати пацієнтів.	Різні пріоритети: Фармацевти можуть бути зосереджені на інших завданнях, що знижує інтерес до візитів.
Мережеві можливості: Взаємодія з представниками може призвести до налагодження контактів з виробниками.	Необхідність у критичному мисленні: Фармацевти повинні вміти відокремлювати рекламну інформацію від наукових даних.
Зворотний зв'язок виробника: Фармацевти можуть ділитися думками про препарати, що може сприяти поліпшенню продуктів.	Негативний досвід: Попередні невдалі взаємодії можуть вплинути на сприйняття майбутніх візитів.
Участь у клінічних дослідженнях: Представники можуть інформувати про можливості участі у дослідженнях.	Етичні питання: Можливі конфлікти інтересів чи тиск із боку представників.

3.2 Результати опитування фармацевтів щодо взаємодії з представниками

З метою вивчення взаємодії фармацевтів з фармацевтичними представниками, виявлення потенційних етичних проблем у взаємодії з представниками, нами було проведено опитування 126 фармацевтів за період вересень-листопад 2024 р.

Більшість фармацевтів належать до молодших вікових груп і мають відносно невеликий досвід роботи. Вікова група 20-30 років і досвід роботи від 0 до 5 років є найбільш представленими серед опитаних. (рис.3.1)

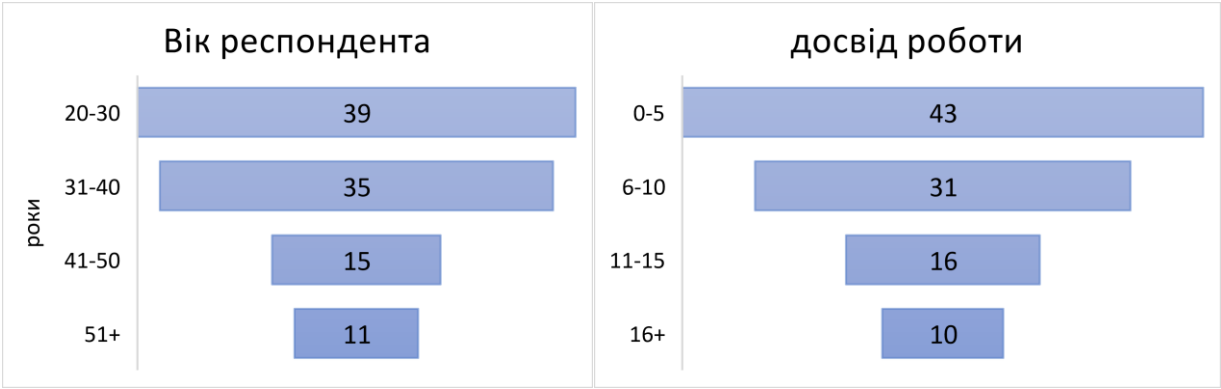

Рис. 3.1 Портрет респондента

Результати опитування, представлені на рис. 3.2 допомагають зрозуміти, що більшість фармацевтів мають досить регулярні контакти з фармацевтичними представниками, причому значна частка (більше 40%) спілкується з ними кілька разів на тиждень.

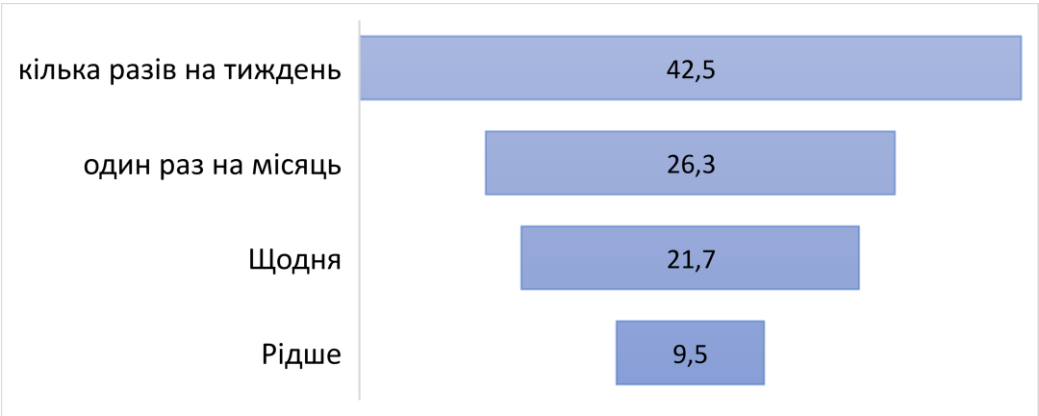

Рис. 3.2 Частота спілкування з фармацевтичними представниками

Результати аналізу відповідей на запитання щодо найбільш важливих аспектів спілкування з фармацевтичними представниками показали, що для фармацевтів найважливішими є якість інформації, професіоналізм та етичність у взаємодії з фармацевтичними представниками. За умовами, можна було обрати 2 найбільш значущих варіанта (рис. 3.3).

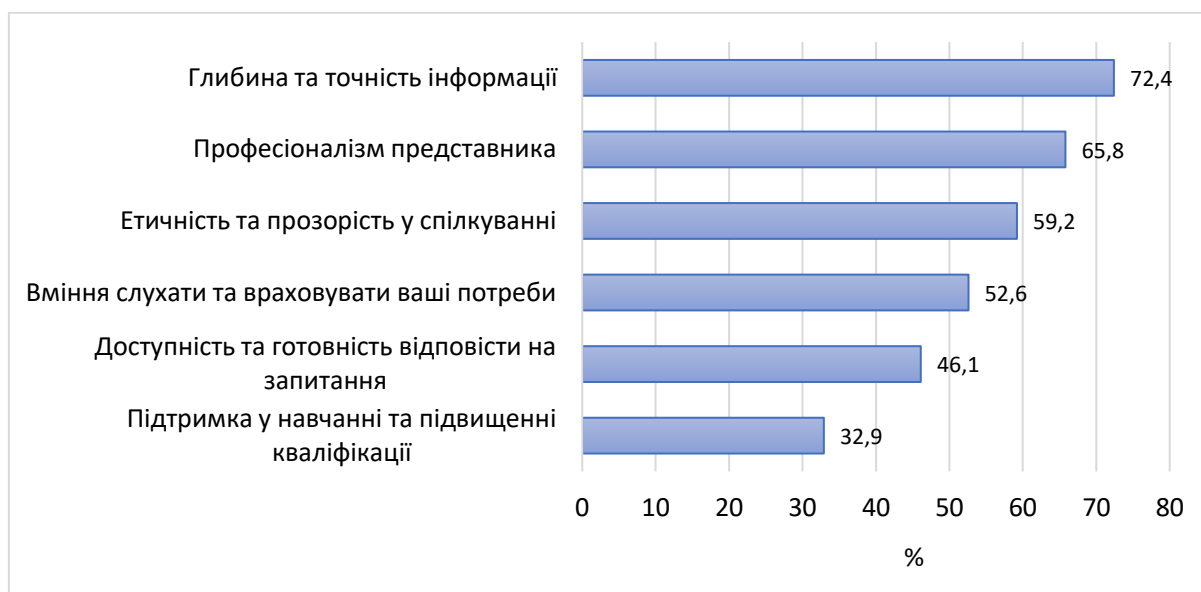

Рис. 3.3 Розподіл відповідей на запитання «Які аспекти спілкування з фармацевтичними представниками для вас є найбільш важливими? (Виберіть 2 найбільш значущі)»

На запитання, яку інформацію фармацевти найчастіше очікують отримати від фармацевтичних представників, можна було обрати два варіанта. Згідно з результатами опитування, фармацевти найчастіше очікують отримувати корисну інформацію, яка допомагає їм у професійній діяльності та взаємодії з пацієнтами. Інформація про нові препарати є важливою для 65,8,% фармацевтів. Вони прагнуть бути в курсі нових препаратів, що з'являються на ринку. Також значна кількість фармацевтів (58,%) очікує отримувати від представників рекомендації щодо правильного та ефективного використання ліків.

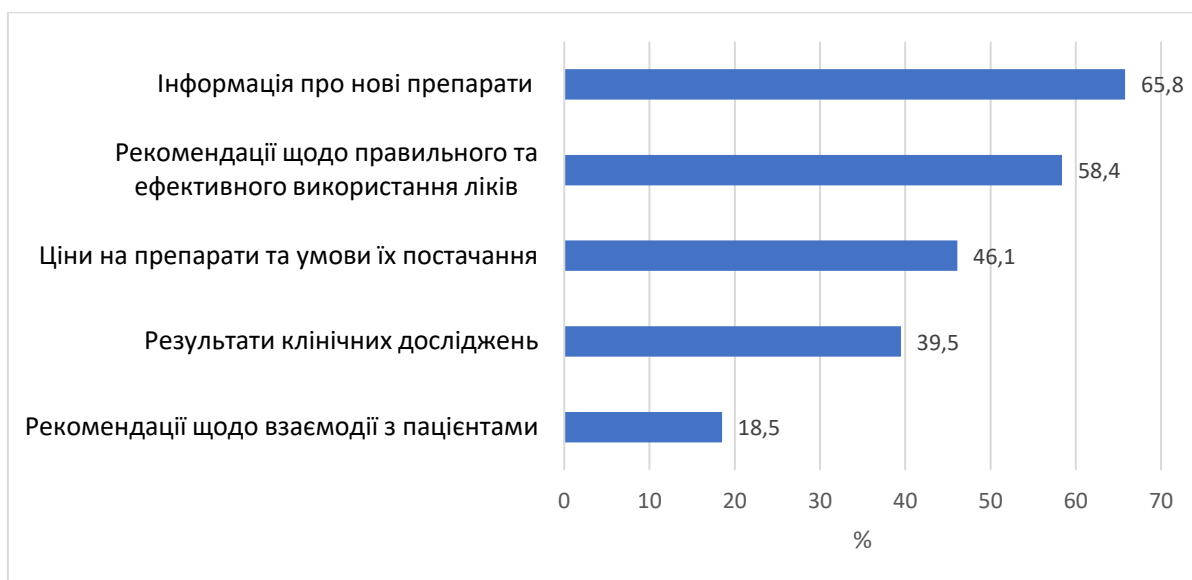

Рис. 3.4 Розподіл відповідей на запитання «яку інформацію фармацевти найчастіше очікують отримати від фармацевтичних представників (Виберіть 2 найбільш значущі)»

На довіру фармацевтів до фармацевтичних серед запропонованих варіантів найбільше впливають досвід і кваліфікація фармацевтичного представника, про що зазначили 70,4% опитаних. Фармацевти довіряють представникам, які демонструють високий рівень професійних знань та навичок (рис. 3.5).

Другим значущим фактором є репутація фармацевтичної компанії, яку обрали 68,5% опитаних. Висока репутація компанії сприяє довірі до її представників. Якість наданої інформації впливає на довіру 52,6% фармацевтів. Надана інформація повинна бути точною, повною та актуальною.

Крім того, фармацевти також зважають на наступні фактори: Особистий досвід взаємодії: 59,2% фармацевтів зазначили, що їхній особистий досвід взаємодії з представником має важливе значення. 41,5% опитаних вважають важливими відгуки колег про представника.

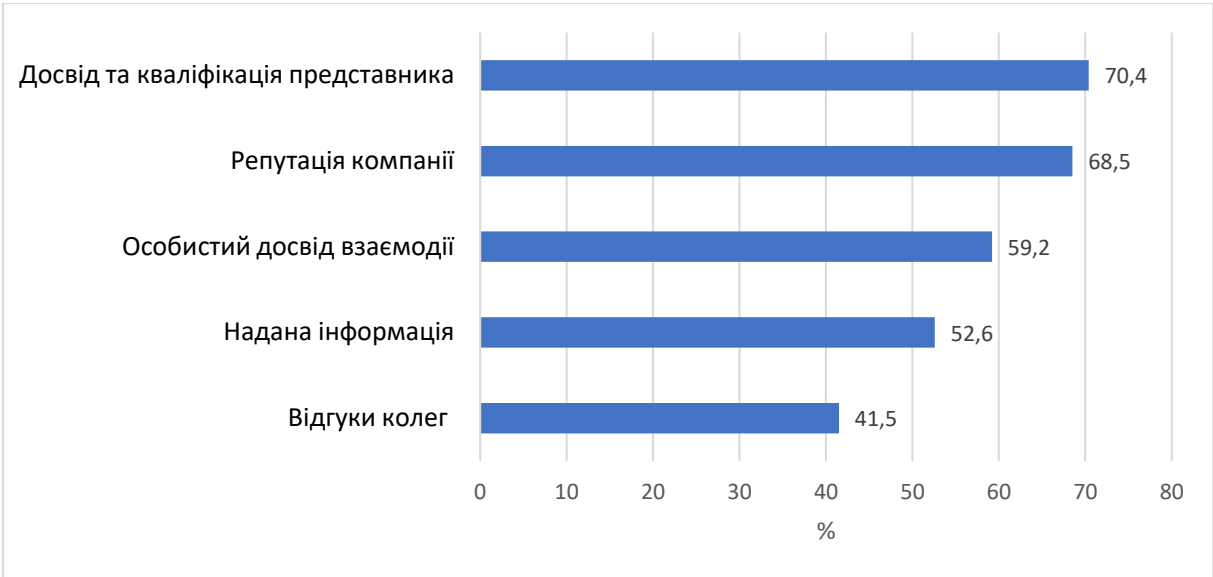

Рис.3.5 Розподіл відповідей на запитання «Які фактори впливають на вашу довіру до фармацевтичного представника? (Виберіть 2 найбільш значущі)»

У спілкуванні з фармацевтичним представником респонденти вказали на кілька факторів, які можуть їх відштовхнути. 72,4% респондентів не сприймають нав'язливість і тиск під час спілкування. У 65,8% відсутність професіоналізму викликає недовіру до представника. (рис. 3.6)

Рис. 3.6 Розподіл відповідей на запитання «Що вас може відштовхнути у спілкуванні з фармацевтичним представником? (Виберіть 2 найбільш значущі)»

Результати опитування щодо ставлення до подарунків та інших заохочень від фармацевтичних представників показують різноманітні думки респондентів. Близько 39,5 % опитаних висловили позитивне ставлення до таких подарунків, вважаючи їх приємним жестом з боку представників. У той же час, 32,9% респондентів зайняли нейтральну позицію, вказуючи на те, що їхнє ставлення не є однозначним і залежить від конкретної ситуації. 13,2% опитаних висловили негативне ставлення до подарунків, вважаючи, що такі заохочення можуть впливати на їхню об'єктивність у професійній діяльності. Нарешті, 14,5% респондентів зазначили, що їхнє ставлення до подарунків залежить від обставин, підкреслюючи важливість контексту в оцінці таких жестів (рис. 3.7).

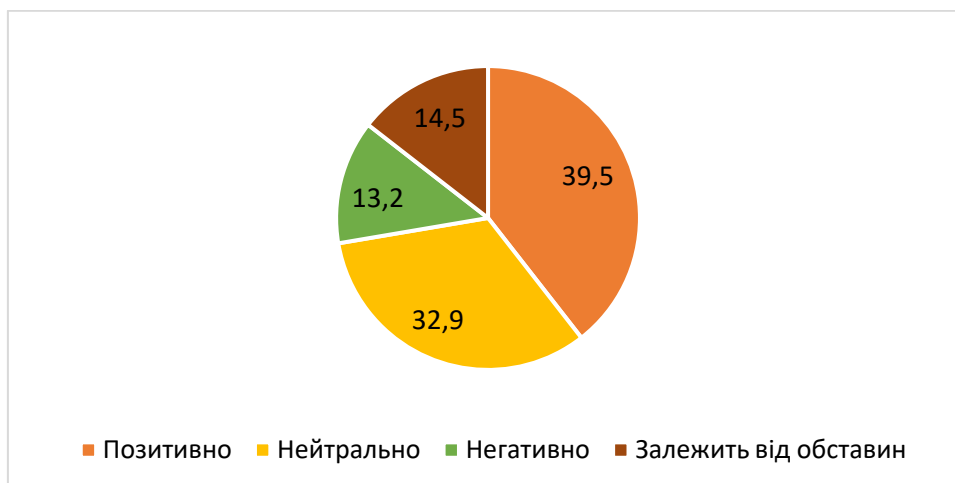

Рис. 3.7 Розподіл відповідей на запитання «Як ви ставитеся до подарунків та інших заохочень від фармацевтичних представників?»

Результати опитування щодо прозорості фармацевтичних представників виявили чітку тенденцію серед респондентів. 85,5% опитаних, вважають, що фармацевтичні представники повинні бути більш прозорими щодо своїх цілей та інтересів. Це свідчить про значну стурбованість учасників опитування щодо етики та відкритості у взаємодії між медичними працівниками і представниками фармацевтичних компаній. Водночас, лише 6,6% висловили думку, що прозорість не є необхідною, що може свідчити про менш критичне ставлення до цієї проблеми у певної частини респондентів. Ще 7,9% не змогли

визначитися з відповіддю, вказуючи на невпевненість або неоднозначність у питанні. (рис.3.8)

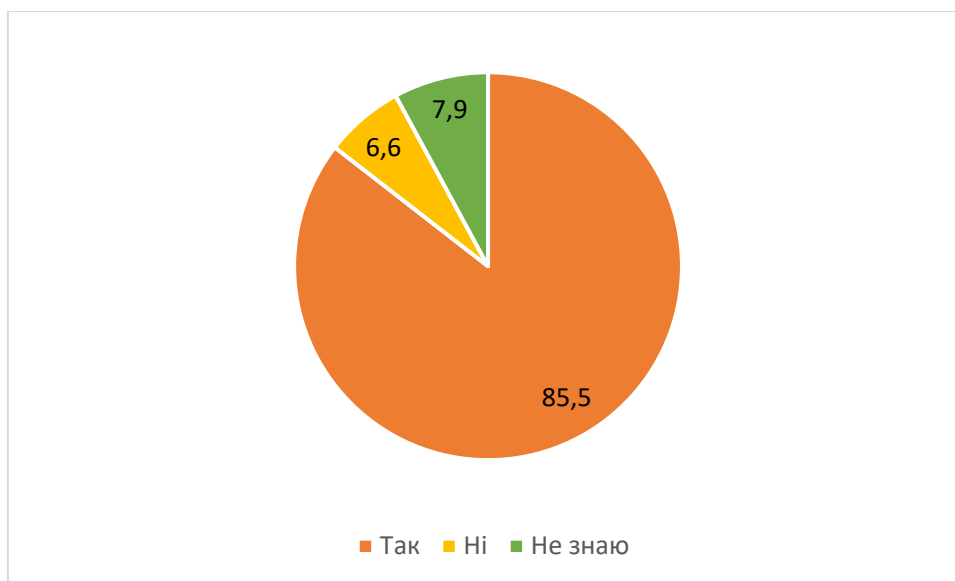

Рис.3.8 Розподіл відповідей на запитання «Чи вважаєте ви, що фармацевтичні представники мають бути більш прозорими щодо своїх цілей та інтересів»

Таким чином, результати опитування виявили, що для фармацевтів найважливішими є професіоналізм, якість інформації та репутація фармацевтичної компанії, коли йдеться про довіру до фармацевтичних представників. Результати демонструють різноманітність думок та ставлень до подарунків від фармацевтичних представників, з акцентом на важливість індивідуальних обставин і професійної етики. Також набула значної підтримки ідея про необхідність більшої прозорості у діях фармацевтичних представників, що може бути важливим сигналом для галузі щодо потреби в покращенні комунікації та довіри між усіма учасниками .

На основі висновків з проведеного опитування можна дати кілька рекомендацій для покращення взаємодії між фармацевтами та представниками фармацевтичних компаній:

1. Підвищення кваліфікації: Організувати регулярні навчальні семінари та тренінги для фармацевтів, які б охоплювали нові препарати, їх використання та останні наукові дослідження. Це допоможе молодим спеціалістам підвищити свій професійний рівень.

2. Покращення комунікації: Розробити ефективні канали комунікації між фармацевтами та представниками компаній, які б дозволяли швидко обмінюватися інформацією про нові продукти, акції та зміни в законодавстві.

3. Забезпечення прозорості: Встановити чіткі етичні норми та правила взаємодії, які б вимагали від представників фармацевтичних компаній бути відкритими в своїй діяльності та надавати точну інформацію про продукти.

4. Залучення до обговорення: Створити платформи для обговорення між фармацевтами та представниками компаній, де обидві сторони можуть висловлювати свої думки, пропозиції та побоювання.

5. Етичні практики: Розробити кодекс етики в компанії для взаємодії, який би регулював питання надання подарунків та інших заохочень, щоб уникнути конфліктів інтересів.

6. Оцінка задоволеності: Регулярно проводити опитування серед фармацевтів для оцінки їх задоволеності співпрацею з фармацевтичними компаніями, що дозволить виявити проблеми та вчасно їх вирішувати.

Впровадження цих рекомендацій може сприяти покращенню взаємодії та довіри між фармацевтами та представниками фармацевтичних компаній, що, в свою чергу, позитивно вплине на якість фармацевтичних послуг.

Висновки до 3 розділу

Фармацевтична етика є надзвичайно важливою для забезпечення довіри пацієнтів до фармацевтичної професії та покращення якості медичного обслуговування. Дотримання етичних принципів забезпечує захист прав пацієнтів, формування довіри, підвищення якості обслуговування, допомагає фармацевтам приймати обґрунтовані рішення і встановлює стандарти поведінки.

Важливими аспектами роботи фармацевтичного представника є спілкування та встановлення контактів, представлення продукції, маркетинг, збір та аналіз даних, підтримка та консультації, участь у заходах та дотримання етичних норм. Хороші взаємовідносини між фармацевтичними представниками та фармацевтами сприяють покращенню співпраці та обслуговування пацієнтів.

За результатами опитування більшість фармацевтів мають регулярні контакти з фармацевтичними представниками, причому значна частка (понад 40%) спілкується з ними кілька разів на тиждень. Фармацевти найчастіше очікують отримувати корисну інформацію про нові препарати (65,8%) та рекомендації щодо їх правильного використання (58%). Основними факторами довіри до фармацевтичних представників є досвід і кваліфікація (70,4%) та репутація фармацевтичної компанії (68,5%).

Нав'язливість і тиск під час спілкування (72,4%) та відсутність професіоналізму (65,8%) викликають недовіру до представників. 85,5% опитаних вважають, що фармацевтичні представники повинні бути більш прозорими щодо своїх цілей та інтересів.

Висновки з проведеного опитування свідчать про важливість прозорості та якості взаємодії між фармацевтами та представниками фармацевтичних компаній. результати опитування вказують на необхідність покращення комунікації, підвищення професійних стандартів та забезпечення прозорості у взаємодії між фармацевтами і фармацевтичними представниками, що, в свою чергу, може сприяти підвищенню якості фармацевтичних послуг.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Майбутнє професійної етики, особливо в фармацевтичній галузі, визначатиметься здатністю фахівців адаптуватися до нових викликів та змін. Важливо, щоб професіонали постійно вдосконалювали свої етичні стандарти та практики, прагнули до безперервного навчання і підвищення кваліфікації. Це дозволить їм залишатися в курсі нових етичних норм і стандартів, що виникають у відповідь на швидкі зміни в суспільстві, технологіях та медичній практиці.

Діалог і співробітництво між професіоналами, організаціями та суспільством є критично важливими для формування ефективних етичних норм. Обговорення етичних питань допоможе виявити актуальні проблеми та знайти шляхи їх вирішення, що сприятиме розвитку соціальної справедливості і повазі прав людини.

Аналіз історичного розвитку професійної етики показує, що етичні принципи, які регулюють поведінку фахівців, мають глибоке коріння і постійно еволюціонують. Сучасні виклики вимагають переосмислення традиційних норм, що підкреслює необхідність активної участі професіоналів у формуванні нових етичних стандартів.

Результати проведеного опитування вказують на важливість прозорості, професіоналізму та чесності у взаємодії між фармацевтами та представниками фармацевтичних компаній. Основні фактори, що формують довіру до представників, включають їх досвід, кваліфікацію та репутацію компанії. Водночас агресивні методи продажу та відсутність професіоналізму викликають недовіру.

На основі отриманих результатів опитування були надана рекомендації. Впровадження цих рекомендацій дозволить покращити взаємодію між фармацевтами та представниками компаній, що позитивно вплине на якість фармацевтичних послуг і довіру пацієнтів до професії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Canadian Pharmacists Association. URL: <https://www.cpha.ca> (Date of access: 14.11.2024).
2. FIP statement of professional standards. URL: <http://www.fip.org/file/1586> (Date of access: 24.10.2024).
3. Ordre National des Pharmaciens. URL: <https://www.ordre.pharmacien.fr> (Date of access: 04.11.2024).
4. Pharmacy Board of Australia. URL: <https://www.pharmacyboard.gov.au> (Date of access: 12.11.2024).
5. Salmasi S., Ming L. C., Khan T. L. Interaction and medical inducement between pharmaceutical representatives and physicians: A meta-synthesis. *Journal of Pharmaceutical Policy and Practice*. 2016. Vol. 9. P. 37. DOI: 10.1186/s40545-016-0089-z.
6. Standards for pharmacy professionals. General Pharmaceutical Council. URL: <https://www.pharmacyregulation.org/pharmacists/standards-and-guidance-pharmacy-professionals/standards-pharmacy-professionals> (Date of access: 08.10.2024).
7. The American Public Health Association. URL: <https://www.apha.org/> (Date of access: 04.11.2024).
8. Бралатан В., Гуцаленко Л., Здирко Н. Професійна етика. Київ : Центр учбової літ., 2021. 252 с.
9. Григор'єв В. В. Історія етики: від античності до сучасності. Київ : Наукова думка, 2015. 432 с.
10. Грищенко О. М., Тернова О. М. Етичні аспекти фармацевтичної науки і технології. *Фармацевтичний журнал*. 2009. № 3. С. 19–24.
11. Грищенко Т. М. Етика фармацевтичної діяльності: основи та принципи. Харків : ХНМУ, 2018. 165 с.
12. Етика та деонтологія у фармації : метод. рек. до семінар. занять студентської освітньої програми «Фармація» (2,5;4,5 р.н.) заочної форми навчання та «Технологія парфумерно–косметичних засобів»

- денної та заочної форм навчання / А. А. Котвіцька та ін. Харків : НФаУ, 2017. 54 с.
13. Етика та деонтологія у фармації : навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / В. В. Малий та ін. Харків : НФаУ : Золоті сторінки, 2017. 248 с.
 14. Тофтул М. Г. Етика : навч. посіб. Київ : Академія, 2005. URL: https://www.ebk.net.ua/Book/ethics/toftul_etika/index.htm (дата звернення: 16.10.2024).
 15. Етичний кодекс фармацевтичних працівників України. URL: <http://www.apteka.ua/article/126803> (дата звернення: 19.10.2024).
 16. Іванова К., Лантух А., Мирошніченко М. Етичний кодекс фармацевтичних працівників України як основа діяльності фармацевтів у сучасному суспільстві. *Новий Колегіум*. 2011. № 4. С. 3–8
 17. Кириченко В. В. Етика в медицині та фармації: теорія і практика. Київ : Медицина, 2019. 105 с.
 18. Котвіцька А. А., Сурікова І. О., Гавриш Н. Б. Дослідження впровадження етичного кодексу фармацевтичних працівників України у практичну діяльність. *Соціальна фармація в охороні здоров'я*. 2015. № 1. С. 45–52.
 19. Котвіцька А. А., Чмихало Н. В. Ретроспективний огляд формування моральних принципів медичної та фармацевтичної етики. *Менеджмент та маркетинг у складі сучасної економіки, науки, освіти, практики* : матеріали II Міжнар. наук.–практ. internet–конф., м. Харків, 27–28 берез. 2014 р. Харків : НФаУ, 2014. С. 101–103.
 20. Етика : навч. посіб. / В. О. Лозовой та ін. Київ : Юрінком–Інтер, 2007. 224 с.
 21. Малініна Н. Г., Шульга Ю. О. Соціальна фармація: морально–етичні принципи і положення фахівця фармації у практичній діяльності. *Соціальна фармація: стан, проблеми та перспективи* : матеріали IV

- Міжнар. наук.–практ. інтернет–конф., м. Харків, 24–25 квіт. 2018 р. Харків, 2018. С. 176–177.
22. Мовчан В. С. Етика : навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 483 с.
 23. Професійна етика та кодекси поведінки. URL: <https://ua.jobble.org/blog/profesijna-etyka-ta-kodeksy-povedinky-pryklady/?form=MG0AV3> (дата звернення: 22.09.2024).
 24. Савельєва Н. В. Етика в історичному контексті: основні етапи розвитку. Харків : ХНУ, 2017. 135 с.
 25. Скрипка О. О. Етичні аспекти взаємодії фармацевтів і представників фармацевтичних компаній. Львів : ЛНМУ, 2020. 145 с.
 26. Гриценко Т., Гриценко С., Іщенко Т. Етика ділового спілкування. Київ : Центр навч. літ., 2019. 344 с.
 27. Толочко В. М., Медведєва Ю. П. Етика фармацевтичної діяльності : метод. рек. для підготовки та проведення практ. занять з курсу «Управління та економіка фармації» в системі післядипломної освіти спеціалістів фармації ПК «Фармація» МОЗ і АМН України. Харків : НФаУ, 2010. 28 с.
 28. Тексти лекцій з дисципліни «Етика та деонтологія у фармації» / Л. М. Унгурян та ін. Одеса : ОНМедУ, 2020. 110 с.
 29. Фармацевтичні кодекси. *Фармацевтична енциклопедія* : офіційний сайт. URL: <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/331/farmaceutichni-kodeksi> (дата звернення: 19.09.2024).
 30. Червоненко І. В. Етика та деонтологія в фармацевтичній практиці. Одеса : ОДМУ, 2021. 264 с.